

**SIRTQI TA'LIMDA MAKTABGACHA PEDAGOGIKA YO'NALISHI TALABALARINI
BOLANING OILA SHAROITIDA KOGNITIV RIVOJLANISHIGA TA'SIR QILUVCHI
KASBIY TUSHUNCHALARNI SHAKLLANTIRISH**

Aziza Kobilova

Qarshi davlat universitetining Pedagogika instituti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Farzand- nihol. Uni qay ko'rinishda parvarish qilish avvalo, uning atrofidagi muhitga bog'liq. Bola tarbiyasining yadrosi bu oila. Jamiyat taraqqiyoti bola yadrosida ham o'z ta'sirini o'tkazadi. Bu jarayonda albatta, yadrolar-ota-ona, buvi, bobo, aka, opaning o'zni katta ahamiyatga ega. Maqolada ham bolaning kognitiv rivojlanishida oilaning roli xususida so'z yuritimiz.

Kalit so'zlar: kognitivlik, oila, bola, tarbiya, axborot, mashg'ulot.

ANNOTATION

In the article How to take care of it depends, first of all, on the environment around it. The core of child rearing is the family. The development of society also has an impact on the child's nucleus. In this process, of course, the role of the nucleus - parents, grandmother, grandfather, brother, sister - is very important. The article also discusses the role of the family in the cognitive development of the child.

Keywords: cognition, family, child, upbringing, information, training.

АННОТАЦИЯ

Ребенок – цветок. Как за ним ухаживать, зависит, в первую очередь, от окружающей его среды. Ядром воспитания детей является семья. Развитие общества также оказывает влияние на ядро ребенка. В этом процессе, безусловно, очень важна роль ядра - родителей, бабушки, дедушки, брата, сестры. В статье также рассматривается роль семьи в познавательном развитии ребенка.

Ключевые слова: познание, семья, ребенок, воспитание, информация, обучение.

KIRISH

Ma'lumki, "Ilk qadam" davlat o'quv dasturining MTTda ta'lim jarayonini tashkil qilish tamoyilida bolaning ijodiy qobiliyatlarini qo'llab-quvvatlash, bolaning rivojlanishi va ijtimoiy moslashishi uchun qulay muhit yaratish, bola uchun xavfsiz muhitni ta'minlash, MTTning oila, mahalla va maktab bilan hamkorligi, milliy madaniy an'analar qadriyatini oshirish va boshqa millatlar madaniyatiga hurmat, boshqa millatlar madaniyatining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish, ota-onalar bilan hamkorlik kabi vazifalar belgilab berilgan. Shu ma'noda "Ilk qadam" davlat o'quv dasturining mohiyatidan anglagan hola bolaning oila sharoitida kognitiv rivojlanishiga ta'sir qiluvchi kasbiy tushunchalarni shakllantirishda dasturi amal bo'ldi. Xususan, tamoyilda bolaning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash uchun maktabgacha

ta'lim muassasasi ota-onalar bilan o'zaro hamkorlikning quyidagi shakllarini tashkil qilishi mumkin:

- ota-onalarning maktabgacha ta'lim muassasasi borasidagi fikrlarini hisobga olish;
- ilk rivojlanish masalalarida ota-onalarga bilim berish;
- ota-onalarni o'quv-tarbiyaviy jarayonda faol qatnashishga jalb etish;
- ota-onalarning muassasa hayotida ishtirok etish borasidagi tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashdan iborat.

Darhaqiqat, buvilar nabiralari chindildan yaxshilik tilaydilar, lekin shu bilan birga ular faqat bolalarni qanday tarbiyalashni bilishlariga aminlar. Ularning harakatlarining to'g'riligi haqida bahslashmaydi va har qanday e'tiroz dushmanlik bilan qabul qilinadi. Oilada tarbiyaviy talablarning birligi tarbiyaning juda muhim tamoyilidir. Biroq, buvilar juda kamdan-kam hollarda bunga amal qilishadi. Agar ota-onalar bolani mustaqil bo'lishga o'rgatsa, buvisi bolaning ko'p mas'uliyatini o'z zimmasiga oladi. U nevaralarining istaklarini bajarishga shoshiladi, ota-onasi taqiqlagan narsaga ruxsat beradi. Albatta, u buni faqat bolalarga bo'lgan sevgisi uchun qiladi, chunki u biror narsani rad etishga yoki taqiqlashga qodir emas. Biroq, bola haqiqiy talablarni noto'g'ri tushunadi: nima haqiqatan ham mumkin va nima mumkin emas. U nima to'g'ri va nima noto'g'ri ekanligini tushunmaydi va bu jiddiy stressga olib kelishi mumkin. Darhaqiqat, buvilar har qanday enagadan ko'ra ishonchliroqdir. Ular bolani butun qalbi bilan sevadilar va hech qanday tahdidga toqat qilmaydilar. Buvilar oilaviy an'analar va tajribalarni saqlaydi va o'tkazadi. Buvilar qanday qilib ko'p narsani bilishadi va ular o'z tajribalarini nabiralari bilan baham ko'rishdan xursand. Ota-onalar odatda buning uchun etarli vaqtga ega emaslar. Buvining hikoyalari boshqa avlodlar bilan bog'liqdir. Va busiz, to'liq huquqli oila bo'lishi mumkin emas.

Tarbiyaviy ta'sirning xatolari:

- Ota-onalarga qarama-qarshilik.

- Ota-ona hokimiyatini buzishi. Buvilar yoshi kattaroq va o'z farzandlari bilan o'zini tutishadi. Shu bilan birga, u o'ziga izoh berishga, bolaning huzurida ota-onalarni tanqid qilishga imkon beradi va shu bilan ota-onalarning obro'sini sezilarli darajada pasaytiradi. Ota-onani hurmat qilish esa sevgidan kam emas.

- Giper parvarish. Buvilar ko'pincha nevaralarining chang zarralarini puflab, ularni har qanday qiyinchiliklardan himoya qiladilar. Ular bolalar muammolarini hal qiladilar, bolalar nizolariga aralashadilar, o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligini e'tiborsiz qoldiradilar (qoshiqdan ovqatlantirish, maktabgacha yoshdagi bolani kiyintirish, o'smir uchun kiyim tayyorlash), sovuqdan qo'rqish va hakoza. Haddan tashqari himoyalani bolani go'dakka aylantiradi, o'ziga g'amxo'rlik qila olmaydi va muammolarni hal qila olmaydi. Bola "hamma narsa inklyuziv" rejimiga o'rganib qoladi va shafqatsiz va xudbin bo'lib o'sadi.

- Buzilgan. Buvilar nabiralari uchun deyarli hamma narsaga ruxsat berishadi, chunki ular bolalarni erkalash kerakligiga qat'iy ishonadilar. Natijada, "oilaviy but" yoki manipulyator o'sishi mumkin. Buvisi bilan qisqa vaqt qolish ham bolaning xatti-harakatini o'zgartiradi. Keyin bolani tartib-intizomga chaqirish juda qiyin.

- Bolalar va ota-onalar o'rtasidagi ziddiyat muqarrar. U ko'p jihatdan, jumladan, ta'lim usullarida o'zini namoyon qiladi. "Bizning zamonamizda ..." - qarama-qarshiliklarning aksariyati shunday boshlanadi. Shu bilan birga, buvisi endi ota-onasi bilan qanday

bahslashganini eslay olmaydi. Ota-onalarning tarbiyasiga bo'lgan qarashlar shunchalik farq qiladiki, jiddiy nizo kelib chiqishi mumkin.

MULOHAZALAR

Buvisi bilan muloqot qilishning ijobiy ta'siri salbiydan ko'ra ko'proq ahamiyatga ega. Bir nechta oddiy maslahatlar oiladagi munosabatlarni murakkablashtirmaslik yoki yomonlashtirmaslikka yordam beradi:

1. Bolaga qo'yiladigan talablar birligini o'rnatish. Ular kundalik tartib, o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish ko'nikmalarini, ba'zi mas'uliyatlarni o'z ichiga oladi. Buvingiz bilan ushbu qoidalarga rioya qilish zarurligini muhokama qiling.

2. Xizmatkordan buvi yasamang - onangizni yoshiga qarab bola o'ziga xizmat qilishdan charchamasligiga ishontiring.

3. Farzandingizga buvisini hurmat qilishni o'rgating. Uning qo'pol va manipulyatsiya qilishiga yo'l qo'ymang.

Ota-onadan uzoq vaqt ajralish bolaning ruhiyatiga zarar yetkazadi.

5. Ta'limning munozarali masalalari bolalar ishtirokisiz hal qilinishi kerak.

Ona, dada, bobo va buvilar bola uchun eng muhim insonlardir. Bir-biringiz bilan tushunishni toping - va keyin birgalikda ta'lim bolani chalg'itmaydi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

1. Birgalikda bajaring

Oddiy onaning iborasi: "O'yna, men bandman" - haqiqiy yordamchilarni tarbiyalashda jiddiy xato. Uy yumushlarini birgalikda bajaring. Kichkintoyni oshxonaga yoningizga qo'ying, u chuchvara tayyorlashda, marul barglarini maydalashda, stolni artishda yoki guruch saralashda qatnashsin.

O'yinchoqni kattalar dazmol taxtasi yoniga qo'ying va birga dazmollang. Uy ishlari va bola bilan muloqot o'rtasida farq qilmang, lekin bu jarayonlarni birlashtiring.

2. Muvaffaqiyatlaringizni nishonlang

Bolalar va kattalar bilan ishlaydigan sehrli so'zlar: "Faqat siz buni juda yaxshi qila olasiz!" Yerdan qandolat qog'ozlarini yig'ish yoki televizorning changini tozalash masalasida o'zining o'ziga xosligi va ahamiyatini anglagan bola, eng yaxshilarning eng yaxshisi deb belgilangan ishni mamnuniyat bilan bajaradi.

3. Xarakterni ko'rib chiqing

Bolaning u yoki bu faoliyat turiga moyilligini sezishga harakat qiling va unga o'zi yoqtirgan vazifalarni bajarishiga ishoning.

Ba'zi bolalar global ishlarni yaxshi ko'radilar - polni yuvish yoki uyning atrofini tozalash.

Yana biri diqqatni jamlashni va puxtalikni talab qiladigan kitoblar yoki o'yinchoqlarni saralashdir.

4. O'ynang!

Zerikarli kundalik mashg'ulotlar qiziqarli o'yinlarga aylanishi mumkin. Alohida bolalar xonasi hududida changyutgichni yumshatish, sehrli stakanlarni yuvish va do'kondan onam olib kelgan oziq-ovqat solingan qoplarda xazina qidirish - shubhasiz, farzandlaringiz hayotida bunday sarguzashtlar ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

5. Yordam haqiqiy bo'lsin!

Farzandingizni shunchaki mashg'ul qilish yoki hazildan chalg'itish uchun emas, balki sizga haqiqatan ham kerak bo'lgan joyda yordam berishga chaqiring.

6. “Ana syurprezu, mana syurprez”

Bolalar ota-onalari uchun kutilmagan hodisalarni yaxshi ko'radilar. Ularga bunday imkoniyatni bering va ulardan kutilmagan yordam olishdan qanchalik xursand bo'lishingizni bildiring. Yuvilgan tovoq, ovqatlangan mushuk va tayyorlangan to'shak siz uchun kutilmagan sovg'a bo'lsin. Quvonchingizni yashirmang va maqto'vni kamaytirmang.

7. Mukammal ishlashni talab qilmang.

Bolaning uy vazifasini mukammal bajarishini darhol kutmasligingiz kerak. Hech qanday holatda uni xafa qilmang, hatto tozalashdan keyin siz tozalashingiz kerak bo'lgan qo'shimcha axlat bo'lsa ham. Albatta, dastlab kichkina bola ko'p narsani takrorlashi kerak bo'ladi, ammo bu taraqqiyot yo'lidagi zarur qadamdir.

8. Keling, buni o'zimiz aniqlay olaman

Agar bola uy vazifasini uzoq vaqt bajarsa, aralashmang, turtmang va undan ham ko'proq ta'na qilmang.

Sabrli bo'ling va jarayonning marraga borishiga yo'l qo'ying. Aks holda, qo'rqib ketgan bola keyingi safar sizga yordam berishdan bosh tortadi va onaning o'zi har doim bolaning tashabbuslarini bajarishi kerak bo'ladi: axir, boshlangan har qanday ishni tugatish kerakligi uning boshiga tushmasligi kerak.

9. Ish jazo emas

Uy ishlari yomon xulq-atvor uchun jazo bo'lmasligi kerak. Bola biror narsa qilgani uchun o'yinchoqlarni yoki narsalarni qo'yish kerak deb o'ylamasligi kerak.

10. Vazifalarni “ayol” va “erkak”ga ajratmang.

O'g'il bolalar ham, qizlar ham qila olishlari kerak:

- idishlarni yuv,
- xonangizni tozalang
- tugmachalarni tikish
- va hatto bolg'acha mixlarni ham

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari.– T.:2018
2. “Ilk qadam” maktabgacha ta'lim muassasasining Davlat o'quv dasturi.– T.:2018
3. Qodirova F.R. va boshq. “Maktabgacha pedagogika”, Toshkent, “Ma'naviyat”, 2013 (O'quv qo'llanma). Qo'shimcha adabiyotlar
4. Qodirova F.R. va boshq. O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim konsepsiyasi. T.: “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2011,
5. Ishmuxamedov R.J., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. T.: “Nihol” nashriyoti, 2016,